

מחודדים

ת"ר ושנתם שיהיו זברי תורה מחודדים בפ"ך (קידושין 5).

סיכומי דף היומי
 מערכת: 073-249-0403
 sikumhadaf12@gmail.com

לע"נ
הגה"ח ר' פינחס רוזנבוים זצ"ל
נלב"ע כ"ד ניסן תשע"ז

דבר המערכת

תם מהו ?

מובא בספר חידושי הרי"ם מגור (בפרשת חיי שרה) שאמר ' כל אדם צריך להכיר עצמו בבחינתו ובצורתו, ואל יצא ממנו, ומבחינתו בא לו השלמתו, המלמד ישמור אומנות מלאכת השם ולהיות לו עין טובה לילדים. וגם הסוחר לעסוק במשא ובמתן באמונה, ולשמור הלאווין שיש במשא ובמתן אונאה ושקר וכדומה. ובן תורה בדברי תורה, שנאמר תורת השם תמימה. ובוודאי כל אחד ישיג השלמתו מבחינתו 'האדם בא לשלימות דווקא ממה שהוא ובאיזה מצב שבו נמצא' באופן שיודע ושומר על הנקודה שבו תלוי נאמונתו לתפקיד מתוך אמונה ויראת שמים.

ומדבריו נשמע כשם שנסיון של הסוחר הוא שמסחרו יהיה מתוך אמונה ואמת וזה תפקידו. כך הבן תורה העוסק במלאכת שמים צריך להקדים יראתו לחכמתו לשמור על נקודת האמת והאמונה מתוך ערלכקייט בלימוד התורה שתהא תורתו בשלימות ורצון וקנין לדעת מה שלמד בבחינת תורת ה' תמימה מתוך ציווי התורה ושגנתם - שיהא מחודדים בפ"ך שלא יגמגם בה.

ואמרו רבותינו זכרונם לברכה 'ושמתם' - סם תם, נמשלה תורה כסם חיים, כך אמר הקדוש ברוך לישראל. 'בני, בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין', (קידושין דף ל' ע"ב) והיינו כשהתורה הוא בבחינת שלימות ותם אז הוא סם תם, וכמו שכתוב תורת השם תמימה משיבת נפש, למה היא משיבת נפש שהיא תמימה (מדרש תהילים פרק י"ט), כשלימוד התורה הוא בשלימות ובבהירות וקנין אז יש בה סגולה שהיא משיבת נפש ותבלין ליצר הרע, וכתב המאירי בתהילים שהתורה משיבה הנפש מדרכי מיתה לדרכי חיים. וכיוצא בזה כתב הרמב"ם, שבהתבוננות באמרותיו יתברך עד שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג, תבוא אהבת השם בהכרח (ספר המצוות מצות עשה ג')

'ויגדלו הנערים, ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים' התורה מדגישה לנו כיצד צמחו יעקב ועשיו וכיצד גדלו יעקב ועשיו זה לרשעו וזה לצדקתו, 'ויהי עשיו איש יודע ציד' מתרגם אונקלוס 'והוה עשיו גבר נחשירכך' פירוש, אדם נח ובטל כאילנות בטילים שאין עושים פירות (תוספות בבא קמא דף צ"ב ע"ב), ויעקב איש תם יושב אוהלים', זה כנגד זה שורש הרעה של עשיו היא בטלה, ושורש צדקת יעקב הוא התמדה, התמדה של לימוד התורה בבחינת תורת השם תמימה - בשינון ובקנין באופן שהלימוד מביא פירות, ויעקב איש תם - על ידי תורה תמימה התגבר יעקב אבינו ושיבר כוחות הרע (פנים יפות) דווקא על ידי ושגנתם - שינון תם זוכים ל'ושמתם' - סם תם

תענית דף ח'. שב"ק פרשת וישלח - ט"ז כסלו תשפ"ב

דף ח' - ע"א

אם ראיית תלמיד שלימודו קשה עליו כברזל מרוב קושיות - לריש לקיש הוא מחמת שמשנתו אינה סדורה שקלקל במשנה שהיא קודם לגמרא, ותקנתו שירבה בישיבה לסדר משנתו, וכל שכן אם משנתו סדורה לו מעיקרא. לרבא - הוא מחמת שרבו אינו מסביר לו פנים והראה לו פנים רעות, ותקנתו שירבה עליו רעים לפייסו שיסביר לו פנים, וכל שכן אם הוכשרו מעשיו בפני רבו מקודם.

ריש לקיש היה מסדר משנתו ארבעים פעמים קודם שנכנס לרבי יוחנן ללמוד גמרא כנגד ארבעים יום שניתנה התורה, ורב אדא בא אהבה סידר קודם כניסתו לרבא עשרים וארבע פעמים כנגד עשרים וארבעה ספרי תנ"ך.

'אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון' - אם ראיית דור שהשמים משתכין כנחושת ומאדימים פנים מלהוריד טל ומטר - בשביל לוחשי לחישות, שאין מתפללים תפילה בלחש, ותקנתם שילכו אצל מי שיודע ללחוש, 'ואין יתרון לבעל הלשון' - מי שאפשר לו ללחוש ואינו לוחש מה הנאה יש לו.

לחש ולא ענה - תקנתו שילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו תפילה, לחש ועלתה בידו ומגיס דעתו עליו - מביא אף לעולם.

שני תלמידי חכמים שיושבים בעיר אחת ולא נוחים זה לזה בהלכה מתקנאים ומתגרים באף ומעלים ומביאים עליהם.

'אין יתרון לבעל הלשון' - לעתיד לבא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, מה הנאה יש לך מנשיכתך. ועונה להם: מה יתרון לבעל לשון הרע שאין לו הנאה, ולפיכך מביאו הקדוש ברוך הוא בדין שיתבייש על שהשיא אדם הראשון לחטוא, ויתביישו עמו מספרי לשון הרע.

אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו ומכוון, ודווקא ביחיד אבל בציבור תפילתם נשמעת אף על פי שאין ליבם שלם.

אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמנה - בזמן שיש אמונה במשא ומתן.

כמה גדולים בעלי אמנה, כמעשה שהיה שהעמידו בור וחולדה לעדים ביניהם, וקל וחומר המאמין בהקדוש ברוך הוא ומעמידו עד בינו לבין חבריו.

המצדיק את עצמו מלמטה - מכשיר ומקשט מעשיו, מצדיקים ומדקדקים עמו אפילו כחוט השערה יותר ממי שמקלקל מעשיו - כדי למרק עוונותיו.

כל השמח ביסורים שבאים עליו ואומר הן אתה קצפת בשביל שחטאנו בהם - מביא ישועה לעולם.

'עצר את השמים' - בשעה שהשמים נעצר מלהוריד מטר דומה לאשה שנאחזת בחבלי לידה ואינה יולדת, ויש לבקש עליהם רחמים.

'פקדת הארץ ותשוקה רבת תעשרנה פלג אלוקים מלא מים' -
 כמין אהל מלא מים יש ברקיע שממנו גשמים יוצאים.

'אם לשבת אם לארצו אם לחסד ימציאהו' - אם גזר השם יתברך רוב גשמים לרעה אז יורדים בכח כשבת שמכה בכח, חזרו בתשובה - השם יתברך מורידם על הרים וגבעות מקום שאין שם איש, אם לחסד ימצאהו לארצו בשדות ובכרמים לבורות שיחין ומערות.

בימי רבי שמואל בר נחמני היה רעב ומגפה, ואמר שאי אפשר להתפלל על שניהם, שאין מתפללים על שני דברים, אלא יתפללו שיתבטל הרעב וממילא תפסק המגיפה, שהשם יתברך נותן שובע הוא נותנו לחיים - שנאמר 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון'.

בימי רבי זירא גזרו האומות גזירה על ישראל וגם גזרו שלא להתענות עליה, ואמר רבי זירא שיקבלו להתענות אחר שתבטל הגזירה.

אפילו שנים שצריכים גשמים כימי אליהו, וירדו גשמים בערבי שבתות אינם אלא סימן קללה, שקשה יום הגשמים כיומא דדינא, שיש מהומות וקולות וקשה לבני אדם לעשות צרכיהם, ואמר אמירם שלולי היו הבריות צריכים לגשמים היה מבקש רחמים שיתבטלו.

שמש בשבת צדקה לעניים, שמתעדנים בה ונוח להם יום ברור, ומתחממים בה ביום הצינה.

גדול יום הגשמים שאפילו פרוטה שבכיס - מעשה ידיים שאינם צריכים לגשמים - מתברך, וגדול כיום קיבוץ גליות, ואפילו גייסות פוסקות בו.

אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ואין העין שולטת בו.

הנכנס למוד את גרנו אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו שתשלח ברכה במעשה ידינו', התחיל למוד אומר 'ברוך השולח ברכה בכרי הזה', מדד ואחר כך בירך הרי זו תפילת שווא, לפי שאין ברכה מצוי בדבר השקול והמדוד והמנוי אלא בדבר הסמוי מן העין.

אין הגשמים נעצרים אלא בשביל פוסקי צדקה ברבים ואינם נותנים.

תענית דף ט' . יום א' פרשת וישב - י"ז כסלו תשפ"ב

דף ט' - ע"א

'עשר תעשר' - עשר בשביל שתתעשר, ומותר לנסות השם יתברך בזה, שנאמר 'הביאו את כל המעשר אל בית האוצר... ובחנוני נא בזאת אומר ה' צבקות, אם אפתח לכם את ארזות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די' - עד שיבטלו שפתותיכם מלומר די'.

'אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו', תמה רבי יוחנן שלכל דברי נביאים וכתובים יש סמך בתורה והיכן הרמז לזה, ואמר לו ילדו של ריש לקיש שמרומז בפסוק 'וצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלוקים לנו', והרים רבי יוחנן עפעפיו לראותו, וסילקו אמו שלא יתן עיניו בו כמו שנתן באביו.

מטר - השם יתברך ממטיר אפילו בשביל יחיד, שנאמר 'פתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך', ושפע פרנסה ושובע רק בשביל רבים, שנאמר 'הנני ממטיר לכם לחם', ואף ש'מן' ירד בשביל משה מכל מקום היה בשביל רבים.

שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל משה ואהרן ומרים, באר - בזכות מרים, עמוד עגן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה, מתה מרים נסתלק הבאר וחזר בזכות משה ואהרן, מת אהרן נסתלקו עגני הכבוד, וסבר הכנעני שניתנה לו רשות להילחם בישראל, אך חזרו שניהם בזכות משה, מת משה נסתלקו כולם, וזהו מה שכתוב 'ואכחד את שלשת הרועים בירח אחד' שאף שלא מתו בירח אחד נתבטל שלושה מתנות בירח אחד.

רב הונא בר מנחם ורב שמואל בר אידי ורב חייא מווסתניא אחר שהסתלק רבא באו ללמוד מרב פפא, וכל פעם שאמר רב פפא שלא כרבא היו מביטים זה לזה וחלש דעתו של רב פפא, והיו מקרים אותו בחלום הפסוק 'ואכחיד את שלשת הרועים', והבין שרוצים

משמים להענישם ולכן כשנפרדו ממנו למחרת אמר להם שילכו רבנן לשלום.

דף ט' - ע"ב

רב שימי בר אשי היה מקשה הרבה קושיות לרב פפא, וכששמע שרב פפא מתפלל שיצילו השם יתברך שלא יתבייש משימי, קיבל רב שימי על עצמו שלא להקשות יותר.

'שאלו מה' מטר... ומטר גשם יתן להם לאיש עשב בשדה' - השם יתברך מוריד מטר אף בשביל איש אחד, ואף שרק שדה אחת שלו נצרכת לכך, ואף בשביל ירק יחידי.

לרב דניאל בר קטינא היתה גינה והיה מעיין בה כל יום ואמר ערוגה זו צריכה מים וערוגה זו לא, ואכן בא מטר רק במקום שהיה צריך.

'ה' עושה חזיזים' - מלמד שהשם יתברך עושה ענן לכל צדיק וצדיק להוריד לו גשמים על שדותיו.

סימן למטר - ענן קלוש שתחת ענן עבה.

גשמים דקים כקמח דק הבאים קודם המטר - סימן שיהיו גשמים לרוב ואין פוסקים מהר, וסימנך מהולתא (שמתחילה יוצא קמח דק ואחר כך הסובין). אך אם באים אחר שהתחיל המטר - פוסקים הגשמים מיד, וסימנך רעי של עיזים.

עולא ראה עננים בבבל אמר להם שיכניסו כליהם מפני המטר, ולבסוף לא בא, אמר כמו שהבבלים משקרים כך המטר שלהם משקר.

עולא ראה בבבל שחבית מלאה תמרים נמכרת בזוז, ותמה שאינם עוסקים בתורה אף שיש להם מזונות בזול, בלילה נגרם לו שלשול מחמת אכילתם, חזר ותמה איך יכולים בני בבל לעסוק בתורה כראוי אף שאוכלים תמרים הרבה מחמת שנמכרים בזול, וקשים לגוף כחברות.

כל העולם כולו - לרבי אליעזר ממימי אוקיינוס הוא שותה ומה שאינם מלוחים הוא משום שנמתק בעבים, לרבי יהושע ממים העליונים הוא שותה, אלא שהעננים מתגברים ועולים לרקיע, ופותחים פיהם כנוד ומקבלים מי מטר ומנוקבות ככברה ובאות ומרחשות מים על גבי קרקע.

אין בין טיפה לטיפה אלא כמלא נימא.

גדול יום הגשמים כיום שנבראו בו שמים וארץ.

תענית דף י' . יום ב' פרשת וישב - ח"י כסלו תשפ"ב

דף י' - ע"א

ארץ ישראל - א. נברא תחילה, ב. השם יתברך משקה אותה בעצמו, ג. שותה מי גשמים, ד. שותה תחילה - משל לאדם שמגבל את הגבינה נוטל את האוכל ומניח את הפסולת. **שאר העולם -** נברא לבסוף, והשם יתברך משקה אותו בשליח לבסוף מתמצית הנשארת בעבים אחר שתיית ארץ ישראל.

מקורו של רבי אליעזר שהגשמים (שהם ממי האוקיינוס) נמתק בעבים - שנאמר 'חשכת מים עבי שחקים' ונאמר 'חשרת מים עבי שחקים', ובצירוף שניהם יחדיו הוא 'חכשרת' והיינו שהעבים מכשירים וממתקים המים.

כשהענן קלוש והאור חודר דרכו - מימיו מועטים, וכשהוא עב ומחשיך - מימיו מרובים, ולדעת רבי יהושע זה נלמד מ'חשכת מים' ('חשרת מים' הוא לשון השרה - שהעננים משרים המים לארץ).

מים העליונים במאמר השם הם תלויים, ולרבי יהושע פירותיהם - זיעה שלהם - מי גשמים.

כל העולם כולו מתמצית [-א' משישים] גן עדן הוא שותה.

ארץ מצרים ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, והיא אחד משישים בכוש, וכוש אחד משישים בעולם, ועולם אחד משישים מ'גן', וגן אחד משישים מעדן, ועדן אחד משישים לגיהנום, נמצא שכל העולם כולו ככיסוי קדירה לגיהנום. ויש אומרים שגיהנום אין לו שיעור, ויש אומרים שעדן אין לו שיעור.

'שוכנת על מים רבים רבת אוצרות' - אוצרות בבל מלאות בר מפני ששוכנת על מים רבים, שבבל עמוקה מכל הארצות וגשמים מטפטפים ויורדים לשם ואינה צריכה לגשמים.

קבלה בידנו שמוטב שיהיה גשם מרובה ממה שיהא חורב בלי מטר.

משנה . מתחילים לשאול גשמים בארץ ישראל - לשיטת תנא קמא בג' מרחשון, לרבן גמליאל בז' בו שהוא ט"ו יום אחר החג - כדי שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת, וכן הלכה.

אין שואלים גשמים בחוץ לארץ עד ס' יום בתקופה לפי שהוא מקום נמוך ולא צריך מטר כל כך, ונחלקו אם שואלים ביום הס', והלכה ששואלים.

משנה . הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים - התחילו החכמים להתענות ג' תעניות, הגיע ר"ח כסלו ולא ירדו גשמים - בית דין גזר ג' תעניות על ציבור, ובתעניות אלו מותרים באכילה בלילה, וגם ביום מותרים במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה.

לא מתחילים להתענות בחמישי - שלא להפקיע השערים, מתוך שקונים בחמישי שתי סעודות גדולות למוצאי תענית ולשבת, אלא מתענים שני חמישי ושני.

מפסיקים תעניות שני חמישי ושני אם חל בהם ראש חודש או ימים טובים הכתובים במגילת תענית.

דף י' - ע"ב

אל יאמר אדם תלמיד אני ואיני חשוב כל כך להתחיל להתענות עם היחידים, לרבי מאיר ורבי שמעון בן אלעזר - התלמידים ראויים לכך ואין בזה משום גסות רוח, לרבי יוסי ורבי שמעון בן גמליאל - כל אדם אפילו אם אינו תלמיד עושה עצמו יחיד להתענות וזכור לטוב שצער הוא לו, אבל בדבר של שבח לא יעשה עצמו יחיד או תלמיד.

איזהו יחיד - כל שראוי למנותו פרנס על הציבור. **איזהו תלמיד -** כל ששואלים אותו דבר הלכה בלימודו ואומר ואפילו במסכת כלה. **המתענה על הצרה ועברה, או על החולה ומת או נתרא -** הרי זה מתענה ומשלים, ואם לא נראה כמתנה עם קונו אם תעבור לא אתענה ואם לאו אתענה.

ההולך ממקום שלא שמתענים למקום שמתענים, או להיפך - הרי זה מתענה ומשלים כל התעניות שקבלו עליו בני עירו ובני המקום שהגיע אליו.

שכח ואכל ושתה - לא ינהג עידונים בעצמו - שלא יאמר הואיל ואכלתי כל שהוא אוכל הרבה.

יאימר יעקב לבניו למה תתראו - אל תראו עצמכם כשאתם שבעים בפני עשיו וישמעאל, כדי שלא יתקנאו בכם, ולא הלכו למצרים אלא מחמת כן. ולכן האוכל בשעת התענית אל יתראה בפני הציבור שנראה כחתן בין אבלים ויתקנאו בו.

אל תרגזו בדרך' - לרבי אלעזר - אל תתעסקו בדבר הלכה בעיון שמא תטעו בדרך. **למתניתא -** אל תפסיעו פסיעה גסה, שנוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, והכניסו חמה לעיר, שלעולם יצא אדם בכי טוב - שימתין עד שיאור, ויכנס בכי טוב - בעוד שהחמה זורחת.

שני תלמידי חכמים המהלכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויים להישרף, אך לא יעסקו בעיון אלא בגירסא.

תענית דף י"א . יום ג' פרשת וישב - י"ט כסלו תשפ"ב

דף י"א - ע"א

המהלך בדרך לא יאכל יותר ממה שאוכל בשני רעבון, ונחלקו אם הטעם הוא משום שקשה למעיו, או מחשש שלא יהיה לו מזון לאחר כך. ונפקא מיניה - א. בהולך בספינה, יש רק טעם שני. ב. בהולך ממלון למלון שיש שם מזונות יש רק טעם ראשון. ג. במי שיכול לאכול הרבה ואינו מזיק למעיו - כרב פפא, יש רק טעם שני. **כל המרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיתה משונה -** שאינה במלאך המוות וכדרך כל אדם על מיטתו, בשכר שמצער עצמו בזמן שישראל בצער.

אסור לשמש מיטתו בשני רעבון, שצריך לנהוג בצער, וחשוכי בנים שלא קיימו פריה ורבייה - מותרים.

בזמן שישראל שרויים בצער ופירש אחד מהם - באים שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם ומניחים ידיהם על ראשו ואומרים 'פלוגי זה שפירש מן הציבור אל יראה בנחמת ציבור', וכל המצער עצמו עם הציבור זוכה ורואה בנחמת ציבור.

בזמן שהציבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלוש עליך נפשי, שעל הבינונים היראים מן המיתה האומרים 'הנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן... כי מחר נמות' הכתוב אומר 'אם יכופר העוון הזה לכם עד תמותו'. ועל הרשעים הכתוב אומר 'כי מפני הרעה נאסף הצדיק' - שלא יצטער ברעה או שלא יבקש עליהם רחמים.

יצער אדם עם הציבור כמו שמצינו במשה רבינו, שנאמר 'וידעי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו' ולא ישב על כר או כסת כדי להיות עמהם בצער.

מי מעיד על האדם - אבני וקורות ביתו, לדבי רבי שילא - שני מלאכי השרת המלווים אותו, לרבי חידקא - נשמתו, ויש אומרים איבריו של אדם.

'אל אמונה' - כשם שנפרעים מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה, כך נפרעים מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה. **'ואין עול' -** כשם שמשלמים שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה, כך משלמים שכר לרשעים בעולם הזה כדי לטורדן מעולם הבא.

'צדיק וישר הוא' - בשעת פטירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו נפרטים לפניו ואומרים לו כך וכך עשית במקום וביום פלוני, והוא אומר הן, וחיותם, ומצדיק עליו הדין ואומר יפה דנתוני.

כל היושב בתענית - לשמואל נקרא חוטא, שנאמר בנזיר 'וכפר עליו מאשר חטא על הנפש' והחטא הוא שציער עצמו מן היין, וכל שכן למי שמצער עצמו מכל דבר. לר' אלעזר - נקרא קדוש, שממרק עוונותיו, וכמו שנאמר בנזיר 'קדוש יהיה', וכל שכן למצער עצמו מכל דבר (ומה שנאמר 'אשר חטא' היינו על שנטמא, ולשמואל מה שנאמר 'קדוש' היינו ששערו קדוש ואסור בהנאה). **לריש לקיש -** נקרא חסיד (אם יכול לסבול), שנאמר 'גומל נפשו איש חסד'.

דף י"א - ע"ב

לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו - ואסור להכחישו אם אינו יכול לסבול התענית.

אין תלמיד חכם רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים שאינו יכול ללמוד, ואין תענית מועיל לו וכמתענה מפני שאכל הכלב סעודתו ואין לו מה לאכול.

אין תענית ציבור בבבל להפסיק לאכול מבעוד יום ולאסור בנעילת הסנדל אלא תשעה באב בלבד, מפני שאינם זקוקים לגשמים.

יחיד שקיבל עליו תענית אפילו אכל ושתה כל הלילה עד עמוד השחר - למחר מתפלל תפלת עגנו.

קיבל עליו תענית ולא אכל במוצאי תענית ולן בתעניתו - למחר אינו מתפלל תפלת עגנו שלא קיבל התענית על שעות אלו.

המקבל עליו תענית שעות הוי קבלת תענית ומתפלל תפלת עגנו. קנקנים של חרס ששומרים בהם עכו"ם יינם מותר להשתמש בהן אחר שנים עשר חודש בלי עירו מים שלש ימים, מפני שטעם יין נסך הלך מהם.

משה שימש כל שבעת ימי המילואים בחלוק לבן של פשתן שהיה עשוי לשם כך, לרב כהנא בחלוק לבן שאין לו שפה אלא ארוג מחוט אחד שלא יחשדוהו שמא באותה שפה הוציא מעות הקודש.

תענית דף י"ב . יום ד' פרשת וישב - כ' כסלו תשפ"ב

דף י"ב - ע"א

קיבל עליו תענית שעות ונמלך להתענות כל היום - הרי זו תענית גמורה. לא אכל עד חצי היום ושוב נמלך להתענות עד הערב - הרי זו תענית שעות שדינה כתענית כדלעיל (דף י"א). אבל תענית שעות ממש, שלא היה בתענית כל היום - אינה תענית.

כל תענית שלא שקעה עליו חמה אין שמו תענית, ומה שמתענים

אנשי משמר ואלו שהיו להם יום טוב קרבן עצים ואינם משלימים - אין זו תענית גמורה, אלא עושים כן להצטער עם הציבור.

כל תענית שלא קיבלה עליו מבעוד יום אין שמו תענית, והוא כמפוח מלא רוח - שבחנים לא אכל.

זמן קבלת תענית נחלקו אם היינו בזמן מנחה או דווקא בסוף תפלת מנחה.

יחיד שקיבל עליו תענית שני חמישי ושני ואירע יום טוב שגזרו רבנן ביום התענית, אם גזרו כן חכמים אחר שקיבל עליו להתענות יבטל נדרו את גזרת חכמים, אך אם גזירת חכמים קדמה לא יתענה.

עד מתי אוכל ושותה בתעניות המותרות בלילה באכילה - לרבי עד עלות השחר. לר' אליעזר בר שמעון - עד קרות הגבר פעם ראשונה. לאביי - אם גמר סעודתו לפני כן וסילק שולחנו שוב אסור באכילה. לרבי - אם ישן לפני זה שוב אסור באכילה, אך אם רק נתמנע מותר.

דף י"ב - ע"ב

יחיד שקיבל עליו תענית אסור בנעילת הסנדל, חוששים שמא קיבל עליו תענית ציבור, לכן יאמר הרניני בתענית יחיד לפניך ואז יהא מותר. נעילת הסנדל - אביי ורביא נעלו געליים בלי שוליים, מרימר ומר זוטרא החליפו של ימי'ן בשמאל, רבנן דבי רב אשי נעלו כדרכם שסברו כשמואל שאין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב. ורב ששת הקפיד על חכמים שנהגו כך.

לווה אדם תעניתו ופורעו בזמן אחר, מלבד תענית חלום - שיפה תענית לחלום כאש לנעורת ודווקא בו ביום, ולכן מותר אפילו בשבת כדי שיתבטל צער גופו, וישב תענית על תעניתו בשבת.

משנה. עברו ג' תעניות הראשונות ולא נענו - בית דין גוזר ג' תעניות אחרות על הציבור, ומפסיקים לאכול מבעוד יום, ואסורים במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, ונועלים את המרחצאות.

עברו ג' תעניות אמצעיות ולא נענו - בית דין גוזר עוד ז' תעניות שהם ביחד י"ג תעניות, והם יתירות על הראשונות שבאלו מתריעים ונועלים החנויות, ובשני מטין עם חשכה - לא נועלים ולא פותחים, ובחמישי פותחים מפני כבוד השבת.

עברו אלו ולא נענו - ממעטים במשא ומתן, בבנין, בנטיעה, באירוסין, בנישואין, בשאילת אדם, כבני אדם הנזופים למקום.

היחידים חוזרים ומתענים עד שיצא ניסן, יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה.

איסור מלאכה בתעניות אמצעיות - לומדים מהפסוק 'קדשו צום קראו עצה אספו זקנים', מה עצרת אסור בעשיית מלאכה אף תענית, ואינו אסור אלא ביום כמו אסיפת זקנים ביום התענית שמתקבצים ובאים לבית הכנסת מהבוקר.

סדר יום התענית: מהבוקר עם חצי היום דורשים וחוקרים לבדוק במעשי העיר אם גזל וחמס ביניהם ומפייסים אותם, רבע היום שלאחר חצות היום קורין 'ויחל' ומפטירים 'דרשו ה' בהמצאו', מכאן ואילך מבקשים רחמים.

תענית דף י"ג. יום ה' פרשת וישב - כ"א כסלו תשפ"ב

דף י"ג - ע"א

כל רחיצה שאסרו חכמים בתענית שהוא משום אבל כגון תשעה באב, וכל שכן אבל עצמו - אסור בחמים ובצונן. והגם שאבל מותר בבשר ויין ויין היינו להפג פחדו (וללשון א' לרביא - אבל מותר לרחוץ בצונן, כמו שמוחר בבשר ויין, ואין הלכה כן). וכל שאסור משום תענוג כגון תענית ציבור - בחמים אסור ובצונן מותר.

חייבי טבילות טובלים כדרכם בין בתשעה באב בין ביום הכיפורים, ואפילו בחמי טבריה (אם אין במקומם צונן) משום שטבילה בזמנה מצוה. ולרבי חנינא סגן הכהנים אין טובלים בתשעה באב, שכדאי הוא בית אלוקינן לאבד עליו טבילה פעם אחת בשנה.

תענית ציבור שאסור במלאכה - היינו רק ביום. בנעילת הסנדל - היינו בעיר אבל בדרך חוץ לעיר מותר, יוצא לדרך נועל, נכנס לעיר חולץ. ברחיצה בחמים - היינו כל גופו, אבל פניו ידיו ורגליו מותר. וכן אבל ומנודה, חוץ מעניין רחיצה - שאבל אסור אפילו להושיט אצבעו בחמין. תכפוהו אבליו זה אחר זה - הכביד שערו מיקל בתער דרך שינוי ולא במספרים, מכבס כסותו במים ולא בנתר וחול.

דף י"ג - ע"ב

אין הבוגרת רשאית לנבל את עצמה בימי אבל אביה (לשון ב' ברש"י אפילו באבל שלה שמת אביה) ומותרת לרחוץ בצונן (היינו להלכה שסתם אבל אסור ברחיצה),

וכוחלת עיניה ומפרכסת שיערה, אבל נערה רשאית לנבל עצמה ואסורה ככל דבר שהאבל אסור בו.

אבל אסור בכיבוס בגדים כל שבעה, ולרחוץ כל גופו בין בחמים ובין בצונן, פניו ידו ורגליו מותר בצונן, ולסוך אפילו כל שהוא אסור, אך כדי להעביר הזוהמא מותר לסוך.

יחיד שקיבל עליו תענית מתפלל עננו, לרב יהודה בברכה בפני עצמה בין גואל ישראל לרפאנו, לרב יצחק ורב ששת בשומע תפלה, ואף כשמתענה עם הציבור. ושליח ציבור בתענית ציבור - לפי כולם אומר ברכה בפני עצמה בין גואל ישראל לרפאנו.

עשרים וארבע ברכות שהתפללו בתעניות האחרונות לא התפללו בתעניות הראשונות, ושני לשונות בגמרא אם התפללו בתעניות אמצעיות.

תענית דף י"ד. יום ו' פרשת וישב - כ"ב כסלו תשפ"ב

דף י"ד - ע"א

עוברות ומניקות מתענות רק בתעניות האמצעיות, ולא בראשונות - שלא תקיף רוגזא כולי האי, ולא באחרונות - כיון שהם שבע תעניות אינם יכולות לעמוד בהם.

בשבע תעניות אחרונות מתריעים בשופרות י"ח התרעות, שמוסיפים ששה ברכות ושלוש תרועות לכל ברכה, וסימן לדבר יריחו שהתריעו בשופרות (או שנענו ע"י שופרות). ולרב מתריעים גם בצעקת עננו אבינו עננו וכו'.

כשם שנחלקו האמוראים אם צעקה בפה היא בכלל 'התרעה' כך נחלקו התנאים, דתניא, על שאר כל מיני פורעניות כגון חיכוך, חגב, זבוב, צירעה, יתושין, שילוח נחשים ועקרבים - לא היו מתריעים אלא צועקים (הרי שצעקה אינה בכלל התרעה). ותניא אידך, על אלו מתריעים בשבת (ובוודאי הכוונה לתפילה שהרי התרעה בשופר אסורה בשבת), על עיר שהקיפיה גייס או נהר ועל ספינה המטורפת ביים, לרבי יוסי רק לעזרה שיבואו לעזרם מתריעים (ולפירוש אחר - לתפלה כל אחד בביתו), אך לא בתפילה בצעקה.

דף י"ד - ע"ב

לא גוזרים יותר משלושה עשרה תעניות על הגשמים, משום שאין מטריחים את הציבור יותר מדאי, ולרשב"ג - משום שכבר יצא זמנה של רביעה.

שאר מיני פורעניות - לרשב"ג מתענים והולכים עד שיענו מן השמים, וכן פסק רבי יוחנן, ולרבי אין גוזרים יותר מי"ג תעניות משום שאין מטריחים את הציבור יותר מדאי, וכן פסק רבי אמי.

סדר תעניות נתקן רק בזמן שהשנים כתיקונם, שהקציר בניסן והזריעה במרחשוון, וישראל שרויים על אדמתם - ארץ ישראל, אבל בזמן הזה הכל לפי השנים והמקומות והזמן.

שאלת גשמים בימות הקיץ במקומות שצריכים לכך - מחלוקת אם בברכת השנים כרבים, או בשומע תפלה כיחיד, והילכתא בשומע תפלה. בשני מטין פתחי החנויות עם השיכה, ובחמישי פותחים כל היום כולו מפני כבוד שבת, היו לו שני פתחים פותח אחד ונועל אחד, היתה אצטבא לפני דלת החנות - פותח כדרכו אפילו בשני.

עברו אלו ולא נענו - ממעטים בבנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו, ונטיעה של שמחה כגון אבוורנקי של מלכים (-אילו שנוטעים בלדת בן המלך וכשמואלך עושים לו ממנו כסא, פירוש אחר - אילו גדול המצל על הארץ לטייל המלך תחתיו).

וכן ממעטים בשאילת שלום - החברים אין שאילת שלום ביניהם, ועמי הארץ ששואלים מחזירים להם בשפה רפה ובכבוד ראש. ומתעטפים ויושבים כאבלים וכמנודים כבני אדם הנזופים למקום עד שירחמו עליהם מן השמים.

אין אדם חשוב רשאי לבזות את עצמו בפני הציבור וליפול על פניו בתפילה, אלא אם כן יודעים בו שהוא חשוב כיהושע.

אין אדם חשוב רשאי לחגור שק, אלא אם כן יודעים בו שנענה כיהורם בן אחאב.

ויפול משה ואהרן על פניהם... ויהושע בן נון וכלב בן יפונה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם' - לר' אלעזר משה ואהרן בנפילה ויהושע וכלב בקריעה, לר' זירא או לר' שמעון בר נחמני כיון שכתוב 'ויהושע' הרי שהוא גם קרע וגם נפל.

לקראת ישראל לעתיד לבא כתיב 'מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו' - לר' אלעזר מלכים בקימה ושרים בהשתחויה, לר' זירא או לר' שמעון בר נחמני שרים בשניהם כיון שכתוב 'שרים וישתחו'.

'אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה' - לא הכל לשמחה ולא הכל לאורה, צדיקים לאורה וישרים לשמחה.